

1. Wstęp

Piłka siatkowa stanowi jedną z najbardziej atrakcyjnych form aktywności ruchowej, niezależnie od płci, wieku, wykształcenia, poziomu sprawności fizycznej, statusu społecznego. Może przejawiać się w różnych formach: w siatkówkę grają dzieci na lekcji wychowania fizycznego, osoby dorosłe w trakcie zajęć rekreacyjnych, a także zawodowi siatkarze. Grają w tę samą grę, ale jej obraz jest często wynikiem szeregu modyfikacji, dostosowanych do poziomu sprawności fizycznej, wieku i możliwości grających. Najważniejsze, by każdy z grających mógł w grze uczestniczyć aktywnie. Dotyczy to szczególnie wychowania fizycznego i rekreacji. Obowiązuje tam zasada egalitaryzmu - w meczu mogą wziąć udział wszyscy chętni, dla których udział w grze stanowi podstawowy cel, wystarczy jedynie akces do gry. Dominującymi stają się cele autoteliczne - przyjemność, zabawa. Współzawodnictwo podnosi atrakcyjność spotkania z partnerami gry, a nie stanowi celu samego w sobie. Dopuszcza się wówczas daleko idące uproszczenia przepisów, pamiętając jednak, by nie doprowadzić do utraty tożsamości gry. W tych warunkach gra w siatkówkę sprzyja wszechstronnemu rozwojowi zdolności i sprawności psychofizycznej, a stymulowanie rozwoju indywidualnego odbywa się poprzez pewne uśrednienie środków oddziaływania. Stanowi zatem środek realizacji celów sportowych, wychowawczych i dydaktycznych, a zadania realizowane w zespole pozwalają rozwijać empatię i asertywność, wyrażać w sposób bezpośredni własne stany emocjonalne, wymagając respektowania uczuć i postaw współuczestników. Sprostanie zróżnicowanym sytuacjom zadaniowym pozytywnie wpływa na poczucie własnej wartości. Wysiłek fizyczny niezbędny do sprostania wymogom gry stymuluje rozwój motoryczności, podnosi wydolność organizmu.

Za jeden z ważniejszych walorów piłki siatkowej (podobnie jak innych gier zespołowych) uważa się kształtowanie umiejętności podejmowania szybkich i trafnych decyzji.

Racjonalne decyzje i skuteczna ich realizacja z jednej strony kształtują pewność siebie i inicjatywę, a z drugiej - ograniczają brak zdecydowania lub samodzielności. Podnoszenie sprawności decyzyjnej uczniów uważa za najważniejszą wartość użyteczną wynikającą z uczestnictwa w grze [Naglak 1996].

Realizacja w trakcie procesu wychowania fizycznego wszystkich wymienionych wyżej walorów gry w siatkówkę, wymaga odejścia od wzoru lekcji jako quasi-treningu sportowego, w którym obecne są treści charakterystyczne dla sportu wyczynowego. Powielanie tych wzorów w warunkach szkolnej kultury fizycznej lub rekreacji ruchowej jest nie tylko nieuzasadnione, ale może przynieść więcej szkody niż korzyści [Zdebska 2008].

Piłka siatkowa realizowana na poziomie sportu wyczynowego, różni się diametralnie warunkami realizacji, stając się dyscypliną elitarną - dla wybranych, szczególnie uzdolnionych. Warunkiem uczestnictwa jest wykazanie się określonymi zdolnościami i kwalifikacjami. Ci szczególnie predestynowani do realizacji podstawowego celu gry - mistrzostwa sportowego, poddawani są specjalistycznemu, indywidualizowanemu treningowi nastawionemu przede wszystkim na rozwój cech szczególnie przydatnych w realizacji celu gry. Podstawą rozwoju gracza jest stopniowe zwiększanie poziomu trudności. Pozytywne emocje osiągnięte dzięki realizacji celu gry często poprzedzone są monotonią znużającego treningu, prowadzącego do biegłości i doskonałości w działaniu.

Wymienione wyżej sprzeczności między rolą tej gry w poszczególnych sferach kultury fizycznej dają podstawę do stwierdzenia, że realizacja założeń dotyczących określonego modelu gry stawia wysokie wymagania w zakresie wiedzy dla osób pracujących jako nauczyciele, trenerzy i instruktorzy. Opracowując konspekty zajęć, plany treningowe, należy sprawdzić, czy przyjęte warunki, środki,

kryteria, nie są wobec siebie sprzeczne, ponieważ rodzi to niebezpieczeństwo podjęcia działania nieracjonalnego, a często również niewykonalnego.

Powyższe dyrektywy stanowiły podstawę wyboru treści zawartych w niniejszym opracowaniu, stanowiącym odpowiedź na próbę stworzenia jednolitego programu szkolenia na wszystkich poziomach kształcenia dzieci i młodzieży - od minisiatkówki i szkolenia podstawowego poprzez młodzików, kadetów aż do juniorów, obejmującego swym zakresem system szkolenia nauczycieli wychowania fizycznego, instruktorów jak również trenerów siatkówki.

Zaproponowany program nauczania gry w piłkę siatkową dzieci i młodzieży jest spójny z systemowymi rozwiązaniami i wytycznymi Akademii Polskiej Siatkówki, stanowiąc nawiązanie do wydanego wcześniej „Programu szkolenia siatkarza. Młodzik. Kadet. Junior.” [Świderek i in., 2011]

Koncepcja metodologiczna książki wynika przede wszystkim z wieloletnich doświadczeń w zakresie kształcenia akademickiego studentów AWF (specjalność nauczycielska), a także instruktorów i trenerów.

Książka adresowana jest do nauczycieli realizujących w szkole treści programowe z zakresu piłki siatkowej, choć z pewnością sięgną po nią także instruktorzy i trenerzy (szczególnie grup młodzieżowych) pracujący w sporcie. Może też stanowić podręcznik dla studentów Akademii Wychowania Fizycznego (zarówno realizujących program podstawowy siatkówki, jak też w ramach specjalizacji instruktorskich lub trenerskich).

W część specjalistyczną opracowania wprowadza syntetyczne przypomnienie metodycznych podstaw lekcji piłki siatkowej, dotyczące stosowanych metod, form i zasad dydaktycznych. Świadomie pominięto treści dotyczące

uwarunkowań rozwojowych dzieci i młodzieży (szczególnie aspektów biologicznych), rozwoju psychiki, sprawności fizycznej, motoryczności itd., wychodząc z założenia, iż jest to wiedza ogólna, powszechnie znana wszystkim nauczycielom wychowania fizycznego. Ewentualny deficyt wiedzy w tym zakresie możliwy jest do uzupełnienia przez sięgnięcie do licznych opracowań, z których niektóre zawarte zostały w wykazie piśmiennictwa niniejszego opracowania.

Zaproponowane konspekty lekcji należy traktować jako rodzaj przewodnika dla wszystkich poważnie zainteresowanych budowaniem i doskonaleniem indywidualnego warsztatu pracy zawodowej nauczyciela. Stanowią one przykład pewnych rozwiązań w zakresie doboru treści, organizacji zadań, dających się w przystępny sposób adaptować do konkretnych warunków. Mamy nadzieję, że będą one stanowiły również źródło inspiracji do indywidualnych poszukiwań, uwzględniających konkretne potrzeby, w jakich odbywa się kształcenie siatkarskie dzieci i młodzieży w warunkach szkolnego wychowania fizycznego.

Wyrażamy też głębokie przekonanie, że treści zawarte w niniejszym opracowaniu przyczynią się do lepszego przygotowania nauczycieli, sprzyjającego szybszym postępom ich podopiecznych, dostarczających wiele radości i satysfakcji zarówno jednym jak i drugim.

Autorzy